



Ministry of Foreign Affairs of the  
Netherlands



# ԻՆՔՆԱՎՆԱՍՄԱՆ ԵՎ ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՆԵՐՈՒՄ

## ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՆՎԵՆՏԻԱ. ՀՈՂՎԱԾ 2

Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի (ՄԻԵԿ) 2-րդ հոդվածից (Կյանքի իրավունք) բխում է պետության պարտականությունն երաշխավորելու իր իրավասության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի կյանքի իրավունքը և **պաշտպանելու այն անձանց կյանքը, որոնք, ինչպես գիտի պետությունը, կամ ինչպես պետք է իմանար պետությունը, ռիսկային խմբի ներկայացուցիչներ են:**

## ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԸ

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը (ՄԻԵԴ) բազմաթիվ որոշումներ է կայացրել, որոնք վերաբերում են պետության պարտականությանն ազատությունից զրկված անձանց հանդեպ: Այդ գործերի տարամաբանությունը վերաբերում է պետության պարտականությանը բացահայտել ազատությունից զրկված անձանց ինքնավնասման և/կամ ինքնասպանության ռիսկը և համապատասխան միջոցառումներ ձեռնարկել՝ կանխելու դա:

Կալանավորված անձանց և դատապարտյալների առողջության պահպանման պետության պարտականությունը գլխավորապես սահմանվում է ՀՀ **Քրեադատավարական օրենսգրքով** և **«Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքով:**

Համաձայն ՀՀ արդարադատության նախարարի **13.07.2016 թվականի թիվ 279-Ն** հրամանի՝ կալանավորվածների և դատապարտյալների հետ սոցիալական, հոգեբանական և իրավական աջատանքները ներառում են նաև ինքնավնասման հակումների բացահայտում և կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացում:

Այսինքն պետության կողմից իր իրավասության ներքո գտնվող անձանց առողջության և անվտանգության չապահովումը առաջացնում է նրա համար իրավական հետևանքներ:

### 2014-2018թթ.

ընթացքում Հայաստանի քրեակատարողական հիմնարկներում արձանագրվել է ինքնավնասման

## 2331 դեպք

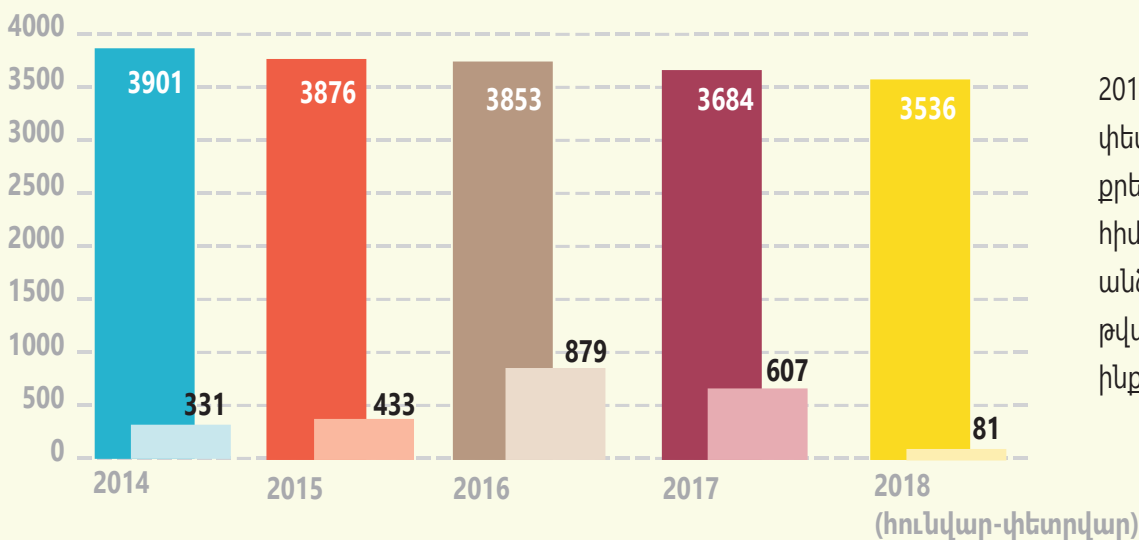
### 2008-2018թթ.

ընթացքում Հայաստանի քրեակատարողական հիմնարկներում արձանագրվել է ինքնասպանության

## 38 դեպք

ՀՀ քրեակատարողական հիմնարկներում ինքնավնասում կատարելու առավել տարածված եղանակներն են

- ▶ մաշկի կտրվածքները
- ▶ շուրթերի կամ կոպերի կարումը
- ▶ ինչ-որ իրեր (օրինակ՝ մեխ) կուլ տալը
- ▶ թուքի ներարկումը
- ▶ ոտքերը հատակին կամ կահույքին գամելը



2014թ.-ից 2018թ.-ի փետրվարի 28-ն ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական հիմնարկներում պահվող անձանց թվաքանակը և ինքնավնասման դեպքերը

ՀՀ քրեակատարողական հիմնարկներում ինքնավնասման վիճակագրությունը հասանելի է միայն 2014 թվականից սկսած:

2014 թ.-ի հունվարի 1-ից 2018 թ.-ի փետրվարի 28-ը ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական հիմնարկներում արձանագրվել է ինքնավնասման 2331 դեպք:

Ամենամեծ թվով ինքնավնասման դեպքեր արձանագրվել են 2016 թ-ին՝ 879 դեպք, գրանցելով կրկնակի աճ 2015 թվականի համեմատությամբ (433 դեպք):

Ազատագրվածներն ինքնավնասում հիմնականում կատարում են իրենց բազուկների շրջանում:

ՀՀ քրեակատարողական վարչությունն անհրաժեշտ չի համարում վարել վիճակագրություն ինքնավնասում կատարած անձանց թվաքանակի վերաբերյալ, մինչդեռ 2016 թվականին արձանագրվել է երկու անձի կողմից 250 ինքնավնասում կատարելու դեպք:

# ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ՓԱՍՏՈՒՄ ԵՆ, ՈՐ ԻՆՔՆԱՎՆԱՍՈՒՄԸ ԿԱՐՈՂ Է ՆԱԵՎ ՄԱՀՎԱՆ ԵԼՔՈՎ ԱՎԱՐՏՎԵԼ, ՈՐԻ ՊԱՏՃԱՌԸ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՊԱՏՇԱԾ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՉՏՐԱՄԱԴՐԵԼՆ Է:

Նման դեպք է արձանագրվել, օրինակ, «Նուբարաշեն» քրեակատարողական հիմնարկում 2015 թվականին, երբ դատապարտյալ Ս. Գ.-ն ինքնավնասում է իրականացրել, որից չորս օր անց միայն տեղափոխվել է հիվանդանոց, որտեղ էլ երեք օր անց մահացել է: Մեկ այլ դատապարտյալ ի նշան բողոքի առ այն, որ իրեն չեն տեղափոխում ՀՀ ԱՆ «Դատապարտյալների հիվանդանոց» քրեակատարողական հիմնարկ, իրեն ներարկել էր իր թուքը: Այն բանից հետո, երբ նրա ինքնազգացողությունը վատացել է, նրան տեղափոխել են Էրեբունի բժշկական կենտրոն, որտեղ բժիշկներին չի հաջողվել փրկել դատապարտյալի կյանքը:

Ինքնավնասում կատարած անձին պատշաճ բժշկական օգնություն չտրամադրելու փաստեր արձանագրել է նաև Դիտորդների խումբը: Ըստ Դիտորդների խմբի հաղորդագրություններից մեկի՝ 2017 թվականի մայիսին «Արմավիր» քրեակատարողական հիմնարկում ոտքի մեջ թուք ներարկելու միջոցով ինքնավնասում կատարած դատապարտյալին, նրա խոսքերով, չի տրամադրվել բուժօգնություն:

2008-2018 թվականներին ինքնավնասման դեպքերն ըստ առանձին քրեակատարողական հիմնարկների

|                         | 2014                    |                      | 2015                    |                      | 2016                    |                      | 2017                    |                      | 2018                    |                      |
|-------------------------|-------------------------|----------------------|-------------------------|----------------------|-------------------------|----------------------|-------------------------|----------------------|-------------------------|----------------------|
| Քրեակատարողական հիմնարկ | Պահվող անձանց թվաքանակը | Ինքնավնասման դեպքերը | Պահվող անձանց թվաքանակը | Ինքնավնասման դեպքերը | Պահվող անձանց թվաքանակը | Ինքնավնասման դեպքերը | Պահվող անձանց թվաքանակը | Ինքնավնասման դեպքերը | Պահվող անձանց թվաքանակը | Ինքնավնասման դեպքերը |
| Նուբարաշեն              | 1008                    | 97                   | 999                     | 227                  | 884                     | 504                  | 807                     | 211                  | 797                     | 28                   |
| ԴՀ                      | 192                     | 16                   | 164                     | 15                   | 126                     | 95                   | 134                     | 68                   | 149                     | 6                    |
| Վարդաշեն                | 232                     | 3                    | 255                     | 4                    | 250                     | 7                    | 225                     | 8                    | 214                     | -                    |
| Արուվյան                | 207                     | 13                   | 189                     | 27                   | 173                     | 23                   | 145                     | 14                   | 130                     | 2                    |
| Սևան                    | 506                     | 7                    | 509                     | 12                   | 492                     | 9                    | 426                     | 5                    | 365                     | 1                    |
| Կոշ                     | 698                     | 3                    | 663                     | 2                    | 526                     | 9                    | 385                     | 5                    | 322                     | 2                    |
| Գորիս                   | 64                      | 1                    | 63                      | 1                    | 96                      | 3                    | 107                     | -                    | 94                      | -                    |
| Վանաձոր                 | 220                     | 59                   | 209                     | 22                   | 200                     | 25                   | 206                     | 40                   | 210                     | 5                    |
| Արթիկ                   | 380                     | 83                   | 390                     | 28                   | 365                     | 33                   | 330                     | 29                   | 307                     | 4                    |
| Երևան-Կենտրոն           | 42                      | 1                    | 42                      | -                    | 44                      | -                    | 44                      | -                    | 42                      | -                    |
| Հրազդան                 | 220                     | 48                   | 215                     | 37                   | 194                     | 62                   | 204                     | 53                   | 204                     | 9                    |
| Արմավիր                 | -                       | -                    | 280                     | 58                   | 506                     | 109                  | 682                     | 174                  | 715                     | 24                   |
| <b>Ընդամենը</b>         | <b>3769</b>             | <b>331</b>           | <b>3978</b>             | <b>433</b>           | <b>3856</b>             | <b>879</b>           | <b>3695</b>             | <b>607</b>           | <b>3549</b>             | <b>81</b>            |

# ԻՆՔՆԱՎՆԱՍՄԱՆ ԴՐՈՂ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԸ

**Համաձայն ՀՀ ԱՆ ԶԿՎ վիճակագրության՝** ինքնավնասում կատարելու պատճառները հիմնականում պայմանավորված են

- ▶ նյարդային, հոգեկան անկայությամբ,
- ▶ թմրանյութային կախվածություն ունենալով,
- ▶ միջանձնային խնդիրներով,
- ▶ քրեական գործի հանգամանքներով,
- ▶ ընտանեկան կյանքում տարածայնություններով,
- ▶ նյութական, կենցաղային և ֆինանսական անբավարար վիճակով,
- ▶ անբուժելի հիվանդությամբ,
- ▶ սոցիալապես օգտակար կապեր չունենալով,
- ▶ նախկինում տարբեր հանցագործություններով դատապարտված լինելու հանգամանքով:

**Ազատությունից զրկվածներն** իրենք ինքնավնասում կատարելու հիմնական պատճառներ, որպես կանոն, նշում են **պահման պայմանները, քրեակատարողական հիմնարկի վարչական անձնակազմի կողմից իրենց պահանջների անտեսումը՝ կապված, օրինակ, խուցը փոխելու, հիվանդանոց տեղափոխելու կամ պայմանական վաղաժամկետ չազատելու հետ, որոնք ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական վարչությունը գնահատում է որպես անօրինական, շանտաժային բնույթի պահանջներ և ցանկություններ:**

Սակայն քրեակատարողական հիմնարկներում, մասնավորապես «Նուբարաշեն» հիմնարկում, որտեղ արձանագրվել է ինքնվնասման և ինքնասպանության ամենաբարձր ցուցանիշը, պահման անբավարար պայմանների փաստն արձանագրվել և արձանագրվում է ինչպես քրեակատարողական հիմնարկներում հասարակական վերահսկողություն իրականացնող Դիտորդների խմբի և Մարդու իրավունքների պաշտպանի (ՄԻՊ), այնպես էլ խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոմիտեի (ԽԿԿ) կողմից՝ իր 2015 թվականի հոկտեմբերի 5-15-ը Հայաստան կատարած այցի վերաբերյալ 2016 թվականի զեկույցում: Նշենք, որ ԽԿԿ-ն փաստում է, որ պահման պայմաններում դրական փոփոխություններ գրեթե չեն արձանագարվել իրենց նախորդ՝ 2010 թվականին կատարած այցելությունից հետո:

Ինչպես վկայում են ինքնավնասման պատճառների մշտադիտարկման արդյունքները և Դիտորդների խմբի ու ՄԻՊ-ի զեկույցները՝ պահման պայմանները չեն բարելավվել նաև 2016 թվականից հետո:

Ինքնավնասման և ինքնասպանության հիմնական պատճառներից են նաև քրեական ենթամշակույթը և քրեակատարողական հիմնարկի ծառայողների վերաբերմունքը:

ՀՀ քրեակատարողական հիմնարկներում հաճախակի են ինքնավնասման դեպքերը սեռական կողմնորոշման հիմքով, ինչի պատճառը ոչ միայն մյուս կալանավորված անձանց և դատապարտյալների, այլև քրեակատարողական հիմնարկի աշխատակիցների վերաբերմունքն է:

# ԻՆՔՆԱՎՆԱՍՄԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ

Հայաստանի քրեակատարողական հիմնարկներում կալանավորված անձին կամ դատապարտյալին որպես ինքնավնասման բացասական հակում ունեցող հաշվառելու հիմք կարող է լինել

▶ մեկ տարվա ընթացքում երկու և ավելի ինքնավնասման փաստի և նման փորձի վերաբերյալ գրառումներն անձնական գործում

▶ հոգեբանական եզրակացությունը

Հոգեբանական եզրակացությունը կազմվում է կալանավորված անձի կամ դատապարտյալի հետ անցկացված թեստավորման, կենսագրական տվյալների ուսումնասիրման, գրույցի, դիտման մեթոդների կիրառմամբ ստացված արդյունքների համադրումը: Կիրառվում է «Սթրեսում դեգադապտացիայի ռիսկի և նյարդահոգեկան կայունության ախտորոշման մեթոդիկան», ինչպես նաև պրոյեկտիվ մեթոդիկաներ:

Որպես ինքնավնասման/ինքնասպանության կանխարգելման կարևոր բաղադրիչ խնդրի նվիրված բոլոր ուսումնասիրություններում նշվում է հոգեբանի աշխատանքը, ինչպես կարանտինային փուլում, այնպես էլ ազատազրկման ամբողջ ժամանակահատվածում:

Դատապարտյալի ուղղման հարցում հոգեբանական աշխատանքների անհրաժեշտությունն արձանագրված է ՀՀ քրեակատարողական օրենսգրքում (հոդված 17, կետ 1): Հոգեբանի կարևորությունն արձանագրված է նաև ՄԻՊ որպես կանխարգելման ազգային մեխանիզմի 2017 թվականի գործունեության վերաբերյալ տարեկան զեկույցում:

**Սակայն 700-800 ազատազրկված ունեցող Արմավիրի ու Նուբարաշենի ԶԿՀ-ներում, հաստիքագրված է երեկական հոգեբան, մնացած ԶԿՀ-ներում՝ մեկական հոգեբան, իսկ «Գորիս» քրեակատարողական հիմնարկում հոգեբան ներգրավված չէ առհասարակ: Անգամ ամենահիմուտ հոգեբանից անհնար է ակնկալել արդյունավետություն հարյուրավոր դատապարտյալների և կալանավորված անձանց հետ աշխատանքում:**

# ԻՆՔՆԱՎՆԱՍՄԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄԵՐԸ

## **ՀՀ կառավարության 2006 թվականի օգոստոսի 3-ի թիվ 1543-Ն որոշման**

հավելվածի համաձայն՝ ազատությունից զրկված անձինք քրեակատարողական հիմնարկ ընդունվելիս կարանտինային բաժանմունքում անցնում են նախնական բժշկական զննություն:

Միջազգային փորձը և չափանիշները վկայում են, որ բուժզննումը ազատազրկման ամբողջ ընթացքում կարևոր նշանակություն ինքնասպանությունների կանխարգելման հարցում: Կանոնավոր պարբերականությամբ բուժզննումը կարող է նպաստել ինքնասպանության ռիսկ ունեցող ազատությունից զրկված անձանց բացահայտելուն, ինչը համապատասխան միջոցառումների դեպքում կթեթևացնի անհանգստության զգացումը՝ պայմանավորված ազատությունից զրկման վայր մուտք գործելու և այնտեղ գտնվելու հանգամանքով:

Համաձայն ՀՀ ՔԿՎ-ից ստացված տեղեկությունների՝ **կարանտինային փուլում** իրականացվում է նախնական հոգեբանական ախտորոշում և հոգեբանական խնդիրների դեպքում զեկուցվում վերադասությանը՝ անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու համար: **Ընթացիկ փուլում** հետևում են անձի վարքային և հուզական փոփոխություններին:

ՀՀ արդարադատության նախարարի **թիվ 279-Ն հրամանը** նախատեսում է դատապարտյալների հետ սոցիալական, հոգեբանական և իրավական աջխառնանքների իրականացման նաև **ավարտական փուլ**, որը սկսվում է ընթացիկ փուլի ավարտից հետո՝ դատապարտյալի պատիժը լրիվ կրելու ժամկետից 6 /վեց/ ամիս առաջ և ավարտվում է պատժի կրումից ազատվելով:

**Սակայն, քրեակատարողական վարչությունը չի տրամադրել տեղեկություններ առ այն, թե ինչպիսի միջոցառումներ են իրականացվում այս փուլում և ինչ կարգով:**

Ինքնավնասման բացասական հակում ունեցող դատապարտյալների համար կազմվում է ուղղման գործընթացի ծրագիր, որի համաձայն դատապարտյալի հետ տարվում են ինքնաքայքայիչ վարքագծից հրաժարվելու խորհրդատվական աջխառնանքներ:

# ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական հիմնարկներում ինքնասպանությունը, որպես կանոն, կատարվում է կախվելու միջոցով: Այդ փաստն արձանագրված է նաև ՄԻՊ տարեկան զեկույցում: Հանաձայն զեկույցի, 2011 թվականի հունվարի 1-ից մինչև 2017 թվականի դեկտեմբերի 31-ն ընկած ժամանակահատվածում ինքնասպանության 27 դեպքերից 26-ը կատարվել են կախվելու միջոցով (ինքնաշեն պատրաստված պարանոլ, կոշկաքուղերով, սավանով, գոտիով) և միայն 1-ն է կատարվել այլ եղանակով՝ Էլեկտրական Էներգիայի գործադրմամբ:

2008-2018 թվականներին արձանագրված ինքնասպանության դեպքերը՝ ըստ տարիների և առանձին քրեակատարողական հիմնարկների

Կ - կալանավոր  
Դ - դատապարտյալ

| Քրեակատարողական հիմնարկ | 2008     | 2009     | 2010     | 2011     | 2012     | 2013     | 2014     | 2015     | 2016       | 2017     |
|-------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|----------|----------|----------|------------|----------|
| Նուբարաշեն              | 2 Կ      | 1 Կ      | 2 Դ      |          | 1 Կ      | 1 Դ      | 2 Կ      |          | 2 Դ        | 1 Դ      |
| ԴՀ                      |          |          | 1 Դ      |          | 1 Դ      |          | 1 Դ      |          | 2 Դ<br>1 Կ |          |
| Էրեբունի                | 1 Դ      | 1 Դ      |          | 2 Դ      |          |          |          |          |            |          |
| Վարդաշեն                |          | 1 Դ      |          | 1 Դ      |          |          |          |          |            |          |
| Աբովյան                 |          |          |          |          |          |          |          |          |            |          |
| Սևան                    | 1 Դ      |          |          |          |          |          | 1 Դ      | 1 Դ      |            |          |
| Կոշ                     |          |          | 1 Դ      | 2 Դ      | 1 Դ      | 1 Դ      |          | 1 Դ      |            |          |
| Գորիս                   |          |          |          |          |          |          |          |          |            |          |
| Վանաձոր                 |          |          |          |          |          |          |          |          |            |          |
| Արթիկ                   |          |          |          | 1 Դ      |          |          |          |          |            |          |
| Երևան-Կենտրոն           |          |          |          |          |          |          |          |          |            |          |
| Հրազդան                 |          |          |          |          |          |          |          |          |            | 1 Կ      |
| Արմավիր                 |          |          |          |          |          |          |          | 1 Դ      | 1 Դ<br>1 Կ |          |
| <b>Ընդամենը</b>         | <b>4</b> | <b>3</b> | <b>4</b> | <b>6</b> | <b>3</b> | <b>2</b> | <b>4</b> | <b>3</b> | <b>7</b>   | <b>2</b> |

# ԻՆՔՆԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ (շարունակություն)

2008-2018 թվականներին ինքնասպություն է գործել 9 կալանավորված անձ և 29 դատապարտյալ:

2008-2018 թվականների ընթացքում արձանագրված ինքնասպանության 38 դեպքերից 12-ը (31.6%) տեղի են ունեցել «Նուբարաշեն» քրեակատարողական հիմնարկում:

2016 թվականին «Նուբարաշեն» քրեակատարողական հիմնարկի 1 դատապարտյալ ինքնասպանություն է գործել ՀՀ առողջապահության նախարարության Նուբարաշենի հոգեբուժական կենտրոնում:

Ինքնասպանության դեպքեր չեն արձանագրվել «Աբովյան», «Գորիս», «Վանաձոր» քրեակատարողական հիմնարկներում:

Ինքնասպանության դեպքերի 100%-ը կատարվել է տղամարդկանց կողմից:

Փաստենք, որ գոյություն չունի քրեակատարողական հիմնարկներում ինքնասպանության կանխարգելմանն ուղղված որևէ իրավական ակտ, ինչն ենթադրում է նաև հստակ ծրագրերի և մեթոդաբանության բացակայությունը: Հավանաբար այդ պատճառով, ի պատասխան Քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտի հարցմանը՝ ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական վարչությունը տեղեկություններ է տրամադրել միայն ինքնավնասման կանխարգելմանն ուղղված ծրագրերի ու մեթոդների վերաբերյալ:

Ինչ վերաբերում է ինքնավնասման և ինքնասպանության դեպքերով քրեական գործերի հարուցմանը, թեև այդպիսիք հարուցվում են, սակայն, որպես կանոն, կարճվում են՝ հանցագործության դեպքի բացակայության, որպես մեղադրյալ ներգրավման ենթակա անձի հայտնի չլինելու պատճառաբանությամբ:

Նույն ճակատագրին են արժանանում նաև ծառայողական քննությունները, որոնք դադարեցվում են ծառայողների մասնակցությունը կարգապահական խախտման կատարմանն ապացուցված չլինելու և նոր փաստական տվյալներ ձեռք բերելու բոլոր հնարավորությունները սպառված լինելու հիմքով:

Այդ իսկ պատճառով, հնարավոր չէ գնահատել, թե արդյոք ինքնասպանության և ինքնավնասման դեպքերը հնարավոր չէր կանխել, արդյոք դրանց մի մասը պայմանավորված չէ կալանավորված և դատապարտված անձանց հետ տարվող ոչ բավարար հոգեբանական, սոցիալական և իրավական աշխատանքով:

# ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐ

Բացի հոգեբանի անհրաժեշտությունից, միջազգային փորձագետները և կազմակերպությունները կարևորում են ինքնասպանության/ինքնավնասման կանխարգելմանն ուղղված մի շարք միջոցառումներ ևս:

Մասնավորապես **ԽԿԿ-ն** ինքնասպանության կանխարգելման հարցում կարևորում է

բուժգնություն անմիջապես քրեակատարողական հիմնարկ ընդունվելիս և անազատության մեջ գտնվելու ամբողջ ընթացքում, ինչը կօգնի բացահայտել ինքնասպանության հակում ունեցողներին և որոշակիորեն նվազեցնել քրեակատարողական հիմնարկ ընդունվողների անհանգստության զգացումը

քրեակատարողական հիմնարկի աշխատակիցների պատրաստավածության աստիճանը. նրանք պետք է կարողանան ճիշտ և ժամանակին բացահայտել ինքնասպանության նախանշանները

ինքնասպանության ռիսկի դեպքում անձը պետք է հատուկ հսկողության տակ գտնվի այնքան ժամանակ, որքան անհրաժեշտ է և նրանց պետք է հասանելի չլինեն կյանքից զրկելու միջոցները, ինչպիսիք են, օրինակ, պատուհանավանդակի ծողերը, կոտրված ապակին, գոտիները և փողկապները

տեղեկատվության փոխանակման պատշաճ ապահովումն ինչպես հիմնարկի ներսում, այնպես էլ իրավասում այլ կառույցների (մասնավորապես նրանց առողջապահական ծառայությունների) միջև ինքնասպանության ռիսկային խմբին դասվող անձանց վերաբերյալ:

**Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը** կենտրոնական տեղ է հատկացնում ինքնասպանության կանխարգելման ծրագրի հետևյալ բաղադրիչներին.

հոգեբանական մշտական աշխատանքը

քրեակատարողական հիմնարկների աշխատակիցների և այլ պատասխանատուների վերապատրաստումը՝ ինքնասպանության հակում ունեցող ազատությունից զրկված անձանց բացահայտելու և պատճառ արձագանքելու նպատակով

քրեակատարողական հիմնարկներում տիրող մթնոլորտը՝ մասնավորապես վարչակազմի և ազատությունից զրկված անձանց միջև վստահության, աջակցության վրա հիմնված հարաբերությունների հաստատումը, ինչի ամկայության դեպքում բացասական զգացումների սրման դեպքում կալանավորված կամ դատապարտված անձին ավելի հեշտ կլինի իր այդ զգացումների մասին խոսելը

# ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐ (շարունակություն)

ինքնասպանության հակում ունեցող կալանավորված կամ դատապարտված անձին չմեկուսացնելը՝ միաժամանակ նկատի ունենալով չմեկուսացման ռիսկը՝ կյանքից զրկելու միջոցների հասանելիության համատեքստում: Լավագույն տարբերակը նրանց բնակեցնելն է հատուկ պատրաստում անցած այլ ազատությունից զրկված անձի հետ, ինչը դրական կանոդրադառնա նրա ընդհանուր վիճակի վրա, քանի որ ավելի հավանական է, որ անձը կվստահի իր խցակցին, քան հիմնարկի աշխատակցին: Այս համատեքստում կարևոր է նաև կապն ընտանիքի հետ՝ որպես ինքնասպանության մտադրությունների մասին տեղեկանալու աղբյուր: Ինքնասպանության/ինքնավնասման դեպքերի անաչառ և արդյունավետ քննության երաշխավորում՝ բացահայտելու ինքնասպանության/ինքնավնասման իրական պատճառները:

**Չնայած 2017 թվականին, 2016 թվականի համեմատությամբ, քրեակատարողական հիմնարկներում կրճատվել են ինչպես ինքնավնասման, այնպես էլ ինքնասպանության դեպքերը՝ 272-ով և 5-ով համապատասխանաբար՝ փաստենք, որ մինչ օրս բացակայում են միջազգային չափանիշներին համապատասխան իրավական կարգավորումները և ընթացակարգերը, քրեակատարողական հիմնարկներում՝ ինքնասպանության և ինքնավնասման ռիսկի խմբին դասվող անձանց համար նախատեսված հատուկ կահավորված խցերը, բավարար չէ հոգեբանների քանակը և անհրաժեշտ մասնագիտական որակավորումը:**



Սույն հրապարակումը պատրաստվել է «Միջազգային բանտային բարեփոխումներ» կազմակերպության՝ «խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի նվազեցումը Հայաստանում և Վրաստանում կանխարգելիչ մշտադիտարկման մեխանիզմների հզորացման միջոցով» ծրագրի շրջանակներում Նիդերլանդների արտաքին գործերի նախարարության ֆինանսական աջակցությամբ: Նյութի բովանդակության համար պատասխանատու է բացառապես հեղինակը, և այն որևէ ձևով չի արտահայտում ֆինանսավորող կողմի կամ «Միջազգային բանտային բարեփոխումներ» կազմակերպության տեսակետները: